

Toponímia i descripció del medi

Els noms de les agulles i roques del massís de Montserrat mostren la riquesa de la imaginació humana davant de la singularitat de les formes d'aquesta muntanya. Anomenar els indrets, les roques o les agulles montserratinas ha estat una pràctica antiga i que s'ha inspirat en imaginaris molt diversos. Gràcies a que moltes agulles, roques o indrets tenen noms han estat integrats en el paisatge, s'han incorporat com elements patrimonials i sostenen el record de moltes persones.

La toponímia forma part de la mateixa història de Montserrat perquè el seu relleu singular ha estimulat una gran diversitat de denominacions. L'atracció de les formes fantàstiques de la muntanya ha provocat un gran exercici d'evocació i imaginació que es manifesta en la riquesa de toponímies presents en tot el massís. Els primitius registres escrits de la muntanya ja es troben les referències a alguna agulla amb el nom que ha perdurat fins avui. Aquesta costum antiga s'ha continuat fins els nostres dies. Com diu en Pau Tomé *"el fet que el massís de Montserrat hagi estat una regió visitada i aprofitada per l'home des de fa segles, combinada amb la gran complexitat del seu medi físic, ha donat com a resultat l'existència d'una nombrosa i rica toponímia altament condensada en un territori d'extensió relativament petita"*[\[1\]](#).

Algunes denominacions tenen clares referències religioses com és propi del lloc. Hi han moltes agulles o indrets amb noms amb clara evocació religiosa: Sant Jeroni, l'Agulla de la Creu, Sant Miquel, Sant Salvador, les Magdalenes, els Frares encantats . Algunes agulles tenen noms de fruites: la Pera, el Dàtil; o noms d'hortalissa: el Rave, el Carbassó. També es troben noms d'animals: l'Elefant, la Foca, el Camell, el Lloro, etc... Noms que inspiren temor o respectes, com els Diables o el Mal Pas, i noms que son bona mostra de l'enginy, com l'Ou de Colom o la Panxa del Bisbe. Algunes agulles porten el nom de personatges evocats per les seves siluetes: el Frare Gros, el Pallasso, el Gendarme, el Novici, la Monja, el Faraó o la Mòmia. També hi ha noms que fan esment a infinitat de d'objectes que recorden: Dau, Càntir, Cadireta, Setrill, la Gorra Frígia, la Gorra Marinera o la Palangana.

Alguns noms accentuen algunes característiques associades a alguna deformitat o defecte en la forma de la muntanya: la Geperuda, la Boteruda, ... Altres,

evidencien aspectes de la vida quotidiana: el Melindro o el Queixal. També hi ha noms que són homenatge a alguna persona: l'Agulla de Lluís Estasen, pioner de l'escalada a Catalunya; la Roca Barberà, gran escalador montserratí; igual que Ignasi Capeta, qui té també una agulla; o el Caputxó d'en Semir, en honor a l'autor del gran mapa del massís; la Caputxa o agulla Vicenç Barbé escalador mort en la seva ascensió; agulla Albert Zanini company d'escalada de Josep Barberà i desaparegut en un accident.

Aquest procés d'anomenar els indrets montserratins és un exercici d'apropiació simbòlica. Al posar nom a un indret o un element de la muntanya ens el fem nostre. Montserrat és un dels territoris de Catalunya més compartits per la seva gent.

Els estudis sistemàtics sobre la toponímia montserratina foren impulsats pel germà Josep Galobart i Soler, monjo de Montserrat, que pacientment ha anat aclarint algun dels topònims montserratins. El seu treball és excel·lent. Ara, aquests estudis es complementen amb l'aproximació científica al tema feta Pau Tomés i Dessy.

[1] Tomé i Dessy, P. (2017) *La toponímia com a clau per a la interpretació del paisatge. El massís de Montserrat com a cas d'estudi*” Revista de la Societat onomàstica nº 6 p.28

Toponímia i paisatge, conceptes bàsics

[Toponímia en els dibuixos de Francesc Remart i Pere Pau Montaña \(1790\)](#)

[Toponímia en el dibuix de J. Estella \(1869\)](#)

Toponímia en el mapa de Joan Cabeza (1909)

Toponímia en la cartografia de Ramon de Semir (1949)

Apunts sobre la toponímia d'algunes agulles concretes o descripcions del medi montserratí

[Agulla de sant Pere](#)

[Agulla dels Set i la Carnavalada](#)

[Agulla de la Maria Lluïsa](#)

[Agulla de la Roser](#)

[Agulla Lluís Estasen](#)

[Baixada dels Espantats](#)

[Baixada dels Matxos](#)

[Bassal de la Murdela](#)
[Bassal dels Gats](#)
[Camí de l'Àngel, traçat històric](#)
[Camí de la coma d'en Pastor](#)
[Camí de la Drecera de Monistrol y camí dels Tres Quarts](#)
[Camí de la font del Pi](#)
[Camí de la font Grogga](#)
[Camí de la Palomera](#)
[Camí de sant Joan](#)
[Camí del rei Pere III l'any 1344](#)
[Camí dels Carboners i de les Grapes](#)
[Camí ermita de santa Caterina i balma del Penitent](#)
[Camí real de la Guàrdia i camí carreter del monestir de Santa Maria](#)
[Camins de l'ermita de sant Jaume i el camí de Tebes a sant Miquel](#)
[Camins de les ermites de santa Magdalena i Sant Jaume](#)
[Campana dels Miracles](#)
[Can Maroto](#)
[Canal dels Avellaners, un nom per dos indrets](#)
[Canal del Pou de Glaç, un error de localització](#)
[Cavall dels Bruçs](#)
[Cargols i Trago](#)
[Coll de Muset i coll del Mosset](#)
[Coll de Port](#)
[Coma d'en Rafel i clot de la Mònica](#)
[Coma dels Naps](#)
[Correcavalls i altres embolics](#)
[Costa dels Espantats](#)
[Cova del Sabata](#)
[Cova dels Escurçons](#)
[Coves de fra Garí, sant Ignasi i del Triangle](#)
[Coves de Santa Cecília i font de les Coves](#)
[Creu de la Tartana](#)
[Creu inferior de l'ermita de sant Antoni](#)
[Creu dels Escolans](#)
[Creus de l'ermita de santa Anna](#)
[Creus del camí de la Costa de Montserrat](#)
[Del Puigllobí al Malgraó, un embolic amb història](#)

[Dibuixos 1137-05 i 1137-09 de Pere Pau Montaña i Francesc Renart](#)
[Drecera de can Gomis - Tram II](#)
[El balcó de la Santa Cova](#)
[El Dàtil i la roca de les Heures, una inversió topogràfica](#)
[El Pas del Príncep](#)
[Els camins d'accés a les Coves del Salnitre. El Pas de les Estaques](#)
[Els Pallers](#)
[El Sabre, la Peluda, Gep llarg i el Mirador de la Miranda de les Boigues, agulles i roques perdudes](#)
[Era d'en Ros](#)
[Ermita de sant Pere i balma del Penitent](#)
[Error en el mapa de Joan Cabeza edició 1928](#)
[Escena montserratina de la pel·lícula Sierra de Teruel](#)
[Font de can Maroto](#)
[Font del Grinyó](#)
[Font del Llum](#)
[Font dels Espantats](#)
[Font i cisterna de l'Escala de Jacob](#)
[Font Poma](#)
[Fonts de l'Alba montserratines](#)
[Freres encantats La Caputxa o agulla Vicenç Barbé](#)
[Hort del Malany](#)
[La Desdentegada](#)
[La font del Miracle \(del Portal\) i la font Seca](#)
[La Mamelluda](#)
[La Petitona, la Xica de la Miranda i la Panxeta, agulles bellugadisses a Torre o Turó de l'Ermità](#)
[Les Artigues](#)
[Les creuetes de can Maroto](#)
[Les escales dretes, ¿quina és la més dreta?](#)
[Les teules de la Santa Cova](#)
[Mas Pujades i carena d'en Pujades](#)
[Mentideres de la roca Llisa i roca dels Polls](#)
[Merlet de sota l'ermita de sant Antoni](#)
[Miranda de sant Pere](#)
[Pla dels Ocells](#)
[Plana la vella](#)

[Pou del Saurí](#)

[Procura del monestir de santa Maria de Montserrat a Barcelona. I Casa procura del carrer de la Portaferrissa](#)

[Procura del monestir de santa Maria de Montserrat a Barcelona. II Casa procura del carrer Pescateria](#)

[Pou de la Costa Dreta](#)

[Roca dels Àngels](#)

[Roca Llisa i roca dels Polls](#)

[Roca Rodona i el Taxi, un error de situació](#)

[Roca Veïna de la Pleta d'en Panxo](#)

[Salt de Mataburros](#)

[Sant Benet, d'ermita a capella](#)

[Serra Llarga i serrat dels Monjos](#)

[Serrat del Moro, la Roca Ampla o Paret del serrat del Moro](#)

[Sis fotografies i una història](#)

[Timbaler del Bruc i el Timbal](#)

[Torrent dels Escolans](#)

[Torrent dels Misser](#)

[Torrent del Misser, un error d'ubicació](#)

[Tres agulles ben amagades](#)

[Una ermita de sant Dimes que és sant Antoni](#)

[Xincarró](#)

Articles relacionats amb la toponímia de Montserrat no inclosos en les descripcions dels apunts anteriors.

- Article de Josep Galobart [Sant Jaume el Blanc una toponímia a relançar](#) Butlletí del Santuari n° 30
- Article de Josep Galobart [El pas de les estagues](#) Butlletí del Santuari n° 31, Zona època setembre-desembre 1991
- Article de Josep Galobart [Els Pallers i l'era dels Pallers](#) Butlletí del Santuari n° 34
- Article de Josep Galobart [Escletxa dels Teixos](#) Butlletí del Santuari n° 37
- Article de Josep Galobart [La canal dels Avellaners](#) Butlletí del Santuari n° 42
- Article de Ramon Ribera [Un error i altres coses](#) Butlletí del Santuari n° 44
- Article de Josep Galobart [Mirador mossèn Cinto](#) Butlletí del Santuari n^o

44, 2ona època, gener-abril 1996

- Article de Josep Galobart [Topònims generats o relacionats amb la guerra del francès](#) publicat al Butlletí de Santuari n° 51, 2ona època, maig-abril 1998
- Article de Josep Galobart [Mentidera de can Maçana](#) Butlletí del Santuari n° 52, 2ona època, setembre-desembre 1998
- Article de Josep Galobart [L'Avenc de la Costadreta o dels Pins Vers](#) publicat al Butlletí de Santuari n° 53, 2ona època, gener-abril 1999
- Article de Josep Galobart [La Roca Llisa \(que ni és llisa, ni és la roca dels Polls\)](#) publicat al Butlletí del Santuari n° 59, 2ona època, gener-abril 2001
- Article de Josep Galobart > [Tres processons a Montserrat per demanar la pluja \(16 de març-6 d'abril de 1691\)](#) publicat al Butlletí del Santuari n° 21, 2ona època, maig-agost 1988